

інформацією та технологічними ноу-хау, встановлення каналів комунікацій персоналу відповідних служб та підрозділів;

визначення «центрів інновацій» в альянсах та міжфірмових мережах, в тому числі у взаємодії з університетами та державними структурами;

визначення цільових зусиль і ресурсів, які необхідні для підтримки партнерства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антипов А. Н. Инвестиционный процесс на промышленных предприятиях: состояние и перспективы: Монография / А. Н. Антипов, А. В. Козаченко, Г. И. Дибнис. – Луганск: СУДУ, 1999. – 219 с.

2. Архангельский В. Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении / В. Н. Архангельский, Л. Е. Зиновьев. – М. : Знание, 1983. – 108 с.

3. Белоусова Л. І. Інноваційно-інвестиційна активність підприємства: Монографія / Л. І. Белоусова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 176 с.

4. Білоброва І. Ю. Удосконалення інноваційного менеджменту на машинобудівному підприємстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / І. Ю. Білоброва. – Хмельницький, 2002. – 19 с.

5. Геєць В. Інновативно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку ХХІ століття / В. Геєць // Банківська справа. – 2003. - №

4. – С. 3-32.

6. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи / С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.

7. Рошило В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств: Монографія / Рошило В. І. – Чернівці: Книги ХХІ, 2006. – 270 с.

8. Черноіванова Г. С. Управління інноваціями в організаціях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Г. С. Черноіванова. – Харків, 2001. – 19 с.

9. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: Монографія / Н. Чухрай. – Львів: «Лівівська політехніка», 2002. – 316 с.

10. Шевченко А. В. Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств: Монографія / А. В. Шевченко. – К. : НАУ, 2007. – 143 с.

11. Инновационный менеджмент. Учебник / Под ред. С. Д. Ильенковой. - М.: Юнити, 1997 г.

12. Богдан Н.И. Современные модели инновационного процесса и формирование индикаторов инновационного развития. Режим доступа:

icct.by/Library/BelIndForum2008/symposium/krstol1/Богдан%20Н.И.doc.

13. Инновационная экономика / [Дынкин А. А., Грачев М. В., Иванова Н. И. и др.]. – М.: Наука, 2001. – 294 с.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Плетникова І.Л.

УДК 330.115

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПОРТІВ

Роціна Н. В., старший викладач (ОНМУ)

Визначено понятійний апарат інноваційного розвитку та сформульовані теоретичні основи розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів. Визначені пріоритетні цілі інноваційного розвитку морських портів України. Виділено особливості розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів.

Постановка проблеми та її зв'язки з умовах гострої конкурентної боротьби за вантажну науковими чи практичними завданнями. На цей базу як на міжнародному ринку, так і на час морські торговельні порти функціонують в внутрішньому ринку країни. Географічне місце

розташування й спеціалізація порту грають вже не першорядну роль при виборі вантажовласниками пункту перевалки вантажу. На перший план виходять якість портових послуг, а також можливості порту ефективно виконувати роль накопичувально-розподільчих центрів у складі логістичних ланцюгів. Цей факт пов'язаний з подальшою еволюцією ролі морських торговельних портів в світовій економіці та формуванням портів четвертого покоління. У той же час забезпечення ефективної роботи порту як господарюючого суб'єкта вимагає постійного зниження собівартості перевантажувального процесу.

Одночасне вирішення цих найбільш актуальних завдань успішного функціонування підприємства в конкурентних умовах можливе лише при інноваційній орієнтації стратегії розвитку підприємства, яка полягає в систематичному впровадженні досягнень науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розробці стратегій морських торговельних портів приділено увагу в роботах Степанова О.Н. [8] і Білоус К.В., але їх дослідження не враховують інноваційну складову стратегічного розвитку портів. У даному дослідженні увагу сконцентровано саме на інноваційному аспекті стратегії розвитку морського порту.

Метою дослідження є визначення теоретичних основ розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів і формулювання особливостей, притаманних стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В загальному значенні будемо розглядати *інноваційний розвиток* як таку зміну стану території (держави, регіону і т.д.) або підприємства, яка носить цілеспрямований характер та при якій висока якість життя або виробництва досягається в результаті впровадження інновацій без збільшення обсягів споживаних ресурсів. Інноваційний розвиток має дві головні складові – розвиток інноваційного потенціалу і реалізацію інноваційних процесів (див. рис.). *Інноваційний процес* виступає як складний процес перетворення інноваційної ідеї (нововведення) в інноваційний продукт, що реалізується на ринку або впроваджується у виробництві, і забезпечує високий рівень прибутковості або соціальний ефект. Поняття *інноваційного потенціалу* розглядається з погляду ресурсного підходу [3] як система факторів і сукупність ресурсів, необхідних для здійснення інноваційного процесу.

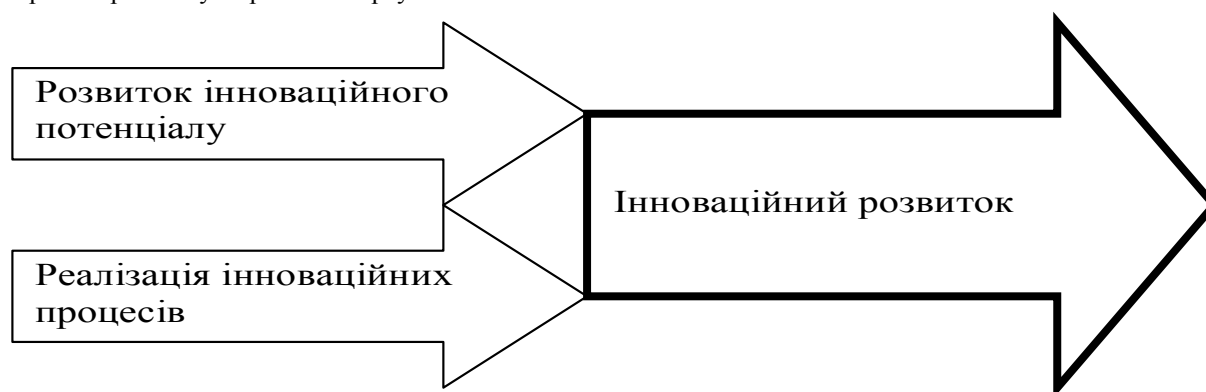

Рисунок – Складові процесу інноваційного розвитку (території (держави, регіону і т.д.) або підприємства)

Під терміном «*інноваційний розвиток підприємства*» слід розуміти комплексний процес економічного зростання підприємства, що базується на реалізації нововведень. Процес інноваційного розвитку підприємства складається з тих же самих основних складових (див. рис.). Таким чином, управління інноваційним розвитком підприємства становить систему стратегічного управління інноваційним потенціалом підприємства та інноваційними процесами.

Розгляд актуальних проблем інноваційного розвитку варто починати з дослідження факторів, що стримують розвиток інноваційного потенціалу,

найважливіші з яких – нерозвиненість інноваційної інфраструктури в країні та відсутність державного стимулювання інноваційної діяльності. Неефективне використання інноваційного потенціалу у свою чергу обумовлює значний інноваційний лаг і високий рівень ризику здійснення інноваційного процесу, запровадженими на підприємстві.

Розглянемо детальніше поняття інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал являє собою сукупність різноманітних ресурсів, таких як:

інтелектуальні (технологічна документація,

патенти, ліцензії, бізнес-плани на впровадження інновацій);

матеріальні (дослідна база, технологічне обладнання тощо);

фінансові (власні, залучені, інвестиційні, грантові, державні кошти);

кадрові (лідер-новатор, персонал, зацікавлений в інноваціях; партнерські і особисті зв'язки із співробітниками НДІ та ВНЗ, досвід проведення НДР та ДКР; досвід управління проектами);

інфраструктурні (власні підрозділи НДДКР, відділ маркетингу нової продукції, патентно-

правовий відділ, інформаційний відділ тощо);

інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності.

Від рівня інноваційного потенціалу підприємства залежить якість виконання інноваційного процесу. Тому керівництву портів, перш за все, слід звертати увагу на розвиток інноваційного потенціалу.

Інноваційні процеси в морських портах повинні бути спрямовані на трансформацію українських портів на порти третього і четвертого покоління. Класифікація та характеристика поколінь портів наведена за [6] в таблиці.

Таблиця

Еволюція поколінь морських портів

Покоління	Умовний період	Функції порту	Роль порту
Перше	До 60-х років	1. Перевантаження вантажів з морського транспорту на сухопутні види транспорту. 2. Тимчасове зберігання вантажів, що мають бути перевантажені.	Перевантажувальний центр
Друге	До 80-х років	1. Функції портів першого покоління. 2. Надання промислових і комерційних послуг, безпосередньо не пов'язаних з перевантаженням (наприклад, ремонт суден, комерційне зберігання вантажів на складах та ін.)	Перевантажувальний та обслуговуючий центр
Третє	З 80-х років по цей час	1. Функції портів першого та другого поколінь. 2. Логістичне обслуговування товаропотоків. 3. Адміністративні функції щодо інформаційного забезпечення транспортного процесу. 4. Співпраця порту з містом і надання консолідованих послуг у припортовій зоні.	Ключова ланка логістичних ланцюгів
Четверте	З 2000 року по цей час	1. Функції портів першого, другого та третього поколінь. 2. Створення зони економічного впливу порту і портового співтовариства, під яким розуміється об'єднання організацій, що приймають участь у просуванні товаропотоків через порт.	Центр зони економічного впливу порту

Згідно викладеної класифікації поколінь портів можна зробити висновок, що в Україні ще немає жодного порту, який би в повній мірі відповідав світовим вимогам до портів третього покоління. Таким чином, стає очевидним напрямок інноваційного розвитку українських портів.

Управління інноваційними процесами на рівні підприємства починається з розробки стратегії інноваційного розвитку, яка є частиною стратегії підприємства і забезпечує досягнення стратегічних цілей шляхом інноваційного розвитку.

Згідно Стратегії розвитку морських портів на період до 2015 року, затвердженою Кабінетом Міністрів України, головною стратегічною метою розвитку морських портів України є досягнення у найближчому майбутньому рівня розвитку портів, яке б забезпечило їх гармонічне функціонування як елементу міжнародної транспортної мережі. Інфраструктура морських портів України повинна

досягти нового ступеню розвитку, який:

забезпечить випереджуючий розвиток для задоволення потреб економіки та суспільства;

забезпечить удосконалення системи

забезпечення безпеки людського життя і запобігання надзвичайним подіям техногенного характеру на морі;

буде заснований на сучасних, безпечних для людини та навколишнього середовища технологіях виконання робіт;

забезпечить рівні можливості для діяльності суб'єктів транспортного процесу усіх форм власності;

дозволить більш повно використовувати транзитний потенціал країни;

буде сприяти прискоренню інтеграції транспортної системи України до світової та європейської транспортних систем.

У свою чергу, інноваційна складова стратегії розвитку підприємства має задавати цілі

інноваційної діяльності морських торговельних портів, а також визначати вибір засобів їх досягнення й джерел цих засобів.

Пріоритетними цілями інноваційної складової стратегії розвитку морських торговельних портів повинні бути:

поліпшення якості перевантажувального процесу й портових послуг;

зниження собівартості перевантаження вантажів і надання портових послуг;

підвищення технічного рівня й ефективності використання основних виробничих фондів;

інтенсифікація вантажно-розвантажувальних робіт шляхом удосконалення організації й технології перевантаження;

оптимізація енерговикористання шляхом впровадження енергозберігаючих технологій і застосування нетрадиційних джерел енергії;

забезпечення безпеки мореплавства в акваторії порту та на підході до нього;

підвищення ефективності використання трудових ресурсів;

забезпечення екологічної безпеки перевантажувального процесу.

Таким чином, стратегія інноваційного розвитку дозволяє також вирішити ряд проблем, властивих українським портам, зокрема, проблему значного фізичного зносу й необхідності заміни основних засобів, використання застарілих технологій вантажно-розвантажувальних робіт, нераціонального енергоспоживання, низької віддачі праці персоналу, збитку навколишньому середовищу внаслідок недосконалих технологій перевантаження небезпечних і шкідливих вантажів.

У зв'язку із цим очевидна необхідність розробки стратегії інноваційного розвитку й механізму її реалізації з урахуванням специфіки морських торговельних портів.

Відповідно до класичної концепції розробки стратегії й стратегічного планування [1], розробка стратегії базується на визначенні цілей компанії. Стратегія являє собою вибір конкретного шляху досягнення поставлених цілей. Отже, на початковому етапі розробки стратегії інноваційного розвитку необхідно визначити основні цілі інноваційної діяльності морських торговельних портів (викладені вище), які повинні бути взаємопов'язані зі стратегічними цілями розвитку портів.

На другому етапі розробки стратегії проводиться аналіз зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства. До факторів зовнішнього середовища, що мають найбільше значення для інноваційної діяльності порту, можна віднести наступні:

економічна ситуація в країні й світі, під впливом якої відбувається формування та зміна вантажопотоків;

державна інноваційна політика; рівень розвитку інноваційної інфраструктури в країні;

тенденції науково-технічного розвитку в галузі морського транспорту;

інноваційна діяльність конкурентів і рівень конкуренції в галузі.

При оцінці внутрішнього середовища необхідно приділити значну увагу дослідженню інноваційного потенціалу підприємства, причому в умовах порту доцільно застосовувати ресурсний підхід оцінки [3]. Ретельний аналіз варто здійснити щодо людського ресурсу, тому що саме він може стати як визначальним фактором успіху інноваційної діяльності, так і основною перешкодою інноваційних змін.

Для оцінки впливу перерахованих вище факторів зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства доцільне проведення SWOT-аналізу, який дозволяє оцінити вплив наявних сильних та слабких сторін підприємства на ймовірність настання можливостей та загроз зовнішньої середовища.

Третій етап розробки стратегії пов'язаний з аналізом стратегічних альтернатив і щодо морського порту зводиться до наступного вибору: придбання прав на впровадження інновацій або здійснення всіх етапів інноваційного процесу від фундаментальних наукових досліджень до комерціалізації власними силами. Складним представляється використання для вибору стратегії інноваційного розвитку порту широко відомих методів вибору стратегії, таких як матриця «ринкова позиція - технологічна позиція», матриця БКГ, матриця «ймовірність посилення фактору - вплив фактору на організацію» Дж.Х. Вилсона [5]. У зв'язку з цим, наступний етап дослідження поставленого завдання буде сконцентровано на розробці специфічних інструментів вибору стратегічних альтернатив інноваційного розвитку, що враховують специфіку морських торговельних портів.

На заключному етапі розробки стратегії необхідно сконцентрувати увагу на проробленні напрямків інноваційного розвитку й включенні до складу стратегії інноваційного розвитку компонентів, які відповідають кожному з виділених напрямків. Основними компонентами стратегії інноваційного розвитку порту можуть бути: управління якістю, техніко-технологічний менеджмент, управління витратами, енергетичний менеджмент, управління персоналом. За кожним компонентом стратегії інноваційного розвитку рекомендується розробити перспективний план.

Висновки. Таким чином, розробка стратегії інноваційного розвитку порту має ряд особливостей:

необхідність координації інноваційної діяльності порту з аналогічною діяльністю інших

підприємств морського транспорту (судноплавними компаніями, судноремонтними заводами, стивідорними компаніями, експедиторськими компаніями тощо), зумовлена їхнім тісним взаємозв'язком;

наявність механізму ефективного управління інноваційними ризиками, необхідний внаслідок того, що інноваційна діяльність у портах є капіталомістким і тривалим за часом процесом;

державний контроль здійснення істотних інноваційних змін, обумовлений важливим соціально-економічним значенням морських торговельних портів у системі національної економіки;

постійний моніторинг вітчизняних і світових тенденцій науково-технічного прогресу й відповідна адаптація стратегії і її компонентів.

У подальших дослідження інноваційного розвитку морських портів необхідно:

розробити специфічні інструменти вибору стратегічних альтернатив інноваційного розвитку, що враховують специфіку морських торговельних портів;

визначити організаційно-економічні засади впровадження стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів;

розробити економіко-математичні інструменти оцінки та оптимізації інноваційних ризиків в процесі реалізації стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів;

розробити механізм реалізації стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів;

визначити методи оцінки ефективності стратегії інноваційного розвитку морських

торговельних портів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ансофф И. Стратегическое управление. – М.: Экономика, 1989. - 519 с.
2. Гольдштейн Г.Я. Стратегический инновационный менеджмент: Учебное пособие. Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. - 267 с.
3. Горшков Р.К. Формирование инновационного потенциала предприятия: ресурсный подход // Проблемы современной экономики. – 2004. - № 4.
4. Данчик М.М. Проблеми інноваційного розвитку морської транспортної галузі України // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць. – № 27. – Одеса: ОНМУ, 2008. – С. 39-53.
5. Ерыгин Ю.В. Стратегическое управление инновационной деятельностью предприятия: методы анализа и выбор стратегии // Проблемы современной экономики. – 2004. - № 4. – С. 65-68.
6. Меркт О.В., Пустовіт О.Г., Ярова Н.В. Основні передумови формування портів четвертого покоління // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць. – № 11. – Одеса: ОНМУ, 2001. – С. 39-50.
7. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с англ./ Общая ред. Б.В. Сазонова. - М.: Прогресс, 1990. – 83 с.
8. Степанов О.Н. Стратегическое управление развитием морского порта: Монография. – Од.: Астропринт, 2005. – 328 с.

*Рецензент д.е.н., професор ОНМУ М.Я.Постан
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Плетникова І.Л.*